

UN EPISOD DIN POLITICA DE CADRE A MINISTERULUI AFACERILOR EXTERNE SUB CONDUCEREA ANEI PAUKER: NUMIREA ȘEFULUI DE MISIUNE LA ROMA ÎN 1949

Alexandru Ioan Heltianu *

Abstract: *This study is focused on a topic that is less present in the Romanian historiography in recent years, more specifically the history of diplomacy under the communist regime. On the basis of a documentation made in the archives of the Foreign Ministry in Rome, here, is tackled the appointment of Mihail Dragomirescu in 1949 as the Romanian Chief of Mission in Italy. The diplomatic correspondence points out the poor professional quality that the Romanian diplomat had, his contribution to the strengthening of the communist power in Romania and also the way in which Anna Pauker, the Foreign Affairs minister in Romania, is rewarding employees without any diplomatic accomplishments but with lots of failures by appointing them in key positions.*

Keywords: Romania, diplomacy, Italy, communist power, Anna Pauker

Unul dintre principalele proiecte ale puterii comuniste instalate la București, cu sprijinul masiv și interesat al sovieticilor, a constat în destrucțurarea programată a administrației statale precedente, acuzată mai mult sau mai puțin tacit de reacțiune și neadecvare la noile realități politico-sociale. Niciun sector al vieții instituționale nu a fost ocolit. S-a ajuns, poate mai târziu ca în alte domenii, și la epurările masive din aparatul diplomatic care deservise țara în deceniile de după realizarea României Mari. În general, acest personal dăduse dovadă de eficiență, fidelitate, ridicându-se la înălțimea etichetei presupuse de o asemenea carieră, la nivel european. Au existat și cazuri de „conversiune” forțată sau voită la noua ideologie și practică diplomatică, dar ele sunt limitate la un număr redus de persoane în raport cu aparatul diplomatic interbelic.

Noile condiții politice, dar și de factură ideologică solicitau ca personalul diplomatic chemat să deservească o entitate statală deloc suverană și puternic autonomă față de Moscova, să dea dovadă de un solid atașament față de noul regim, fiind puternic condiționat nu doar de un curriculum vitae adecvat noii „elite”, ci și de o capacitate de executare a funcțiilor oficiale la limita sau poate chiar dincolo de limita consuetudinilor diplomatice.

Contextul politic și ideologic la care ne referim și afectarea prin consecință a elitei diplomatice românești ne sunt ilustrate de un schimb oficial de corespondență între Ministerul Afacerilor Externe de la Roma și Legația Italiei la București, în legătură cu acreditarea noului ministru al României la Roma în persoana lui Mihail Dragomirescu, în anul 1949.

* Masterand, Facultatea de Studii Europene, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca;
e-mail: alex.heltianu@gmail.com

Întrucât penuria de diplomați de carieră afecta funcționarea structurală a aparatului ambasadelor, legațiilor și consulatelor din țările cu care România întreținea relații diplomatice, puterea comunistă a procedat la „plombarea” lipsurilor cu diplomați de „pripas”, luați din fel de fel de domenii ale vieții publice și aruncați în vârtoarea unui joc de putere care adesea le depășea statura intelectuală și capacitatea de înțelegere a rolului pe care-l aveau. Calitatea extrem de slabă a pregătirii acestora făcea ca exercițiul lor diplomatic să se epuizeze rapid, iar statura lor instituțională să se ofilească brusc, fiind nevoie de o urgență substituie. Dar, pe principiul sacrosanct comunist al rotirii cadrelor, cei epuizați de vlagă într-un post diplomatic erau repede, fără stagiul în Centrală, retrimiși cu însărcinări similare sau superioare într-o altă misiune diplomatică.

Cazul de față mobilează foarte bine contextul ilustrat. Mihail Dragomirescu, personajul central al prezentei exegeze, având o situație destul de delicată la Paris unde era ministru consilier și însărcinat cu afaceri a.i. și nemaifiind agreeat de autoritățile franceze pentru culpa de a fi avut o atitudine ofensivă puțin congruentă cu limitele exercițiului diplomatic, este salvat prin trimiterea la Roma ca șef de misiune. Informațiile despre Dragomirescu le aflăm dintr-o comunicare trimisă de baronul Michele Scammacca del Murgo e di Agnone, ministrul italian la București (17 octombrie 1947 – 14 martie 1951), Ministerului de Externe de la Roma în data de 20 ianuarie 1949. Potrivit diplomatului italian, Ministerul de Externe de la București înaintase o notă verbală către Legația italiană pentru a transmite guvernului de la Roma dorința autorităților române de a obține agreementul pentru misiunea de ministru român la Roma încredințată lui Dragomirescu. În același timp, la pachet cu această decizie, se luase contact de către Centrala MAE și cu Legația Franței la București pentru a solicita numirea lui Nicolae Cioroiu ca ministru al României la Paris, transferându-l de la Roma unde se afla la post.

Decizia Annei Pauker de a-l trimite pe Dragomirescu la Roma antrenează pentru Scammacca o încercare de schițare a profilului intelectual, politic și biografic (o biografie instituțional-diplomatică) a candidatului de ministru român la Roma. Cu acuitate, fără tonuri polemice, cu ilustrări realiste, diplomatul italian informează autoritatea tutelară cum anume Dragomirescu a făcut carieră publică în ultimii ani. Se reliefează circumstanța afilierei politice a lui Mihai Dragomirescu la Partidul Național Popular pe care Scammacca îl definește, ca un versat politolog, drept un „grup de pseudointelectuali”. Acest grup era constituit din persoane cu o extracție socio-profesională definită de frecventarea middle-class-ului cu orientări centrist-stângiste, care ar fi evoluat în mod autentic spre mica burghezie dacă nu ar fi fost impactul cu noua realitate ideologică susținută de sovietici și care a generat întâietatea politică a Partidului Comunist Român. Grupul de mici burghezi, reușiți în asocierea partinică menționată, au pactizat cu comuniștii printr-o „perfectă aliniere” avându-l ca lider pe Petre Constantinescu-Iași. Ca profesiune asociată lui Dragomirescu ne este precizată de către Scammacca apartenența la corpul universitar gimnazial, ceea ce-l făcea perfect compatibil cu poziționarea sa într-o grupare politică de centru-stânga.

La nivelul activității publice, în comunicarea amintită, ministrul italian la București precizează că aceasta nu a constituit un element demn de luat în seamă, după cum nici vreo tresărire de geniu care să-l fi propulsat la nivelul atenției publice: „*Nici pentru activitatea politică, nici pentru particulare merite personale nu s-a remarcat.*” Altele sunt elementele care au concurat la promovarea socio-profesională a lui Dragomirescu. Aici Scammacca pune degetul pe rană și arată că înlocuirea vechii garnituri de diplomați a lăsat goluri semnificative în serviciul de reprezentare externă a României, ceea ce a indus un proces rapid de identificare a unor personalități surogat ce puteau ocupa posturile de demnitate diplomatică: „*penuria de oameni și necesitatea de a acoperi variate posturi administrative au fost cele ce l-au propulsat pe Dragomirescu în serviciul diplomatic.*”

Așadar, diplomatul italian informează autoritățile superioare asupra profilului public a lui Dragomirescu inducând ideea că venirea lui la Roma nu va schimba nimic în dinamica contorsionată a relațiilor bilaterale, care vor continua să funcționeze în regim de avarie.

La judecata rece și lucidă a lui Scammacca, viitorul ministru român la Roma se salvează parțial prin profilul său caracterial. În portretul pe care i-l face lui Mihail Dragomirescu, diplomatul pur-sânge italian deliniază o notă de confort vizavi de comportamentul social al diplomatului român. Cu siguranță că trăsăturile pe care i le atribuie Scammacca au fost rodul nu numai al conversațiilor cu diplomații francezi de la București, ci și cu reprezentanți ai clasei politice în disoluție (câți nu erau închiși deja) și ai celei în formare (câți își mai asumau un dialog cu un diplomat occidental). Dragomirescu pare să păstreze, chiar dacă relativ obscurat, „*semnul originii sale burgheze*”, precum și amprenta unui anumit tip de studii și habitudini sociale, elemente personale ce l-ar recomanda totuși pentru un post la Roma. Aceste trăsături personale au avut impact și asupra relaționării sale cu exteriorul, fiind perceput ca „*un moderat și culant*”, în contrast puternic cu obișnuinții servitori fanatici ai regimului comunist.

Bila neagră în activitatea diplomatică a lui Mihail Dragomirescu o constituie totuși, potrivit lui Scammacca, atitudinea oarecum puțin diplomatică pe care acesta, stimulat de la București, probabil chiar de Anna Pauker, a avut-o în cadrul unui contencios diplomatic pe fundal ideologic cu guvernul francez¹. Este vorba de poziția adoptată de România comunistă față de atitudinea dură a ministrului de Interne francez Jules Salvador Moch² în cadrul discursului din 16 noiembrie 1948 ținut la sediul Adunării Naționale (Palatul Bourbon), în care România și, nominal, Anna Pauker au fost acuzați de imixțiuni în afacerile Franței prin medierea

¹ Pentru o perspectivă a relațiilor franco-române în epocă, a se vedea Șerban Pavelescu, *Entre suspicion et confidence: les relations franco-roumaines dans les deux premières décennies de la guerre froide*, „Revue Historique des Armées”, nr. CCXLIV, 2006, p. 98-107.

² Jules Moch (15 martie 1893-1 august 1985) a fost un om politic de carieră, de mai multe ori ministru în timpul celei de-a Treia și de-a Patra Republici.

Partidului Comunist Francez³ în cadrul mai larg al Cominform. Mihail Dragomirescu

³ „Les renseignements qui nous sont parvenus en nombre nous ont permis d'établir qu'après la défection de la Yougoslavie, la direction du mouvement est passée en Roumanie. Le ministre des affaires étrangères roumain, Mme Anna Pauker, s'y emploie avec zèle et activité.

Ce pays abrite et anime toujours le Kominform. Il utilise comme agents de liaison des hommes de toutes sortes et même d'anciens « gardes de fer », des fascistes qui se sont rachetés en s'inscrivant au parti communiste roumain et dont certains occupent ou ont occupé jusqu'à ces derniers jours des postes diplomatiques importants à Paris. Sans vouloir entrer dans les détails, je puis indiquer que bien avant la grève actuelle, nous étions sur la trace de transferts importants et clandestins de Roumanie en France.

En juillet 1948, donc deux mois avant la grève, la police suisse arrêtait, en effet, un Roumain dont l'activité officielle consistait à rançonner ses compatriotes qui voulaient fuir le régime communiste — il leur vendait des titres de sortie moyennant des sommes appréciables — mais, qui, en fait, était un agent chargé de répartir des fonds pour l'agitation du Kominform en France et en Belgique. Cet homme est, d'ailleurs, toujours en prison en Suisse. A la fin de juillet, les services du ministère de l'intérieur procédaient à une première action de neutralisation, en expulsant dix des principaux agents de ce mouvement et en demandant le rappel d'un diplomate, rappel qui fut obtenu. Car, dans ces cas-là, l'Humanité ne proteste pas. Si j'ose dire, elle encaisse.

Au début de septembre, nous avons découvert à nouveau une activité intense de cette organisation qui, cette fois, n'utilisait plus que du personnel ou français d'origine, ou français par naturalisation, ou couvert par passeport diplomatique.

Nous avions connaissance de tout un plan d'agitation en France, élaboré au Kominform, en Roumanie.

A partir du 3 septembre, un certain nombre de réunions se sont tenues au Front national roumain, auxquelles assistaient certains dirigeants du parti communiste français. Nous y avions des informateurs aussi.

Les agents de liaison entre les uns et les autres ont été identifiés et suivis. Nous avons appris les agents de liaison entre les uns et les autres ont été identifiés et suivis. Nous avons appris de la sorte qu'un ancien attaché commercial de la légation de Roumanie à Paris qui non seulement n'était plus accrédité par notre ministère des affaires étrangères, mais qui figurait sur une liste d'interdiction d'entrée en France, avait repris son poste à la légation et venait de recevoir 650.000 francs suisses et 50.000 dollars, soit au total plus de 65 millions de francs français, pour organiser l'agitation en France, plus spécialement dans le Nord, et en Belgique. Nous avons aussitôt procédé à son expulsion, car il n'était plus diplomate.

Les fils que nous tenions nous ont alors permis de demander le rappel d'un conseiller à la légation de ce même pays qui, après avoir représenté la Roumanie sous l'occupation allemande, était devenu l'un des principaux agitateurs en France sous le couvert d'un passeport diplomatique. Ce singulier diplomate, une fois démasqué par nous, a été rappelé par son gouvernement l'avant-veille du jour où nous allions l'expulser, s'il n'était pas parti.

Me sera-t-il permis de dire très sincèrement que je suppose que le gouvernement roumain n'est pas au courant de cette activité particulière de certains de ses diplomates et que, s'il nous en renvoie d'autres, il les priera lui-même de ne point s'immiscer dans nos affaires intérieures, auquel cas le meilleur accueil leur sera réservé ?

J'ajoute qu'entre le conseil des ministres de ce matin et la séance de ce soir j'ai pris le temps d'examiner les dossiers d'une autre affaire de distribution de fonds et qu'à la suite de cet examen j'ai signé tout à l'heure six arrêtés d'expulsion portant sur deux Russes, deux Polonais et deux Tchèques, qui, à l'heure où je parle, doivent déjà avoir été reconduits à la frontière.

Là encore, il s'agit de distribution de fonds pour le compte du Kominform. Dans ce cas encore, je refuserai de donner satisfaction aux interventions qui seront faites auprès de moi pour me

a răspuns acuzațiilor ministrului Moch prin convocarea unei conferințe de presă în care a negat informațiile demnitarului francez și a dezavuat atitudinea acestuia. Se pare că prin această mișcare, nu foarte inteligentă, a sensibilizat destul de puternic nervul descoperit anticomunist al lui Moch. Guvernul francez a comunicat MAE de la București că repetarea unei asemenea atitudini va duce la solicitarea de rechemare a lui Dragomirescu. Potrivit clasicului adagiu „Maurul și-a făcut datoria...” Anna Pauker a decis să-l recheme pe Dragomirescu în țară și totodată să pună capăt și chinuitorului mandat al lui Simion Stoilov la șefia misiunii române de la Paris (deloc agreat de francezi după cum asertează ministrul italian).

Comunicarea lui Scammacca se încheie cu considerația că, din câte informații a cules, nu sunt date particulare care să ateste o incompatibilitate a lui Dragomirescu cu demnitatea de ministru român pe lângă Quirinale.

Totuși se pare că autoritățile italiene nu s-au grăbit cu conferirea agrementului lui Dragomirescu, lui Scammacca fiindu-i solicitate detalii suplimentare pentru evaluarea mai amănunțită în vederea deliberării finale.

Următoarea comunicare plecată de la București spre Roma este datată 1 februarie 1949. Este o depeșă strict tehnică, rod al adâncirii grupajului de știri actualizate cu privire la Dragomirescu. Informațiile sunt parcă luate dintr-o biografie semioficială, ceea ce ne îndeamnă să credem că au fost oferite de Ministerul român de Externe la solicitările oficiale ale lui Michele Scammacca. Diplomatul italian relatează autorităților superioare că, deși prepararea universitară a lui Dragomirescu îi permisesese înainte de „reforma universitară” să predea la nivel gimnazial și profesional, după ce aparatul academic român a fost epurat, personajul în cauză a fost cooptat în corpul universitar al Facultății de Istorie și Filosofie a Universității din București. Este această mențiune încă o dovadă, pe de o parte, de

demander de revenir sur de telles décisions. Car ces hommes, je le dis en passant, mènent en général double vie et ont alors des amitiés solides en France, qui naturellement interviennent et nous taxent d'injustice quand nous prenons une décision de ce genre.

Depuis le milieu d'octobre, nous sommes certains que si Bucarest reste l'organe de commandement pratique du Kominform, les instructions, les moyens d'action passent par Prague. En sorte que lorsque je rapproche ces renseignements, qui sont certains, des chiffres de versements étrangers publiés par les journaux communistes, je ne m'étonne nullement que, sur 277 millions annoncés — je parle en francs français — qui seraient même 600 millions, d'après M. Frachon, 260 millions, ou même 350 millions selon M. Frachon, viennent de Tchécoslovaquie et de Roumanie, 3 millions et demi d'autres Etats satellites : Bulgarie, Hongrie, Pologne, 10 millions de Yougoslavie, dont on peut dire qu'elle est maintenant un Etat parasatellite, et seulement 3.550.000 francs, en tout et pour tout, de pays où existe un syndicalisme libre, tels que l'Angleterre, la Hollande, l'Italie et la Suisse.

N'est-ce pas là une présomption du fait qu'une partie au moins des 250 ou 350 millions de francs dont on annonce le versement par la Tchécoslovaquie, et les 10 millions de la Roumanie correspondent aux fonds clandestinement mutés en France, dont j'ai cité un exemple tout à l'heure, à concurrence de 65 millions, dont je pourrais citer un second venant de Roumanie également, celui-là à concurrence de 93 millions de francs, et un troisième, beaucoup plus considérable, venant de Bulgarie?” http://www.cvce.eu/content/publication/2002/6/5/bfad8da9-065e-480e-a664-0803cee9480b/publishable_fr.pdf

carierism fără limite al lui Dragomirescu, iar pe de altă parte, de penurie constantă de capacități intelectuale pe care o avea Partidul Comunist Român în siajul preluării abuzive a puterii politice.

Scammacca precizează că, în dinamica cumulului de funcții prin care PCR încerca să acopere o plajă cât mai mare de oficii publice cu ajutorul indivizilor care-i sprijineau pozițiile, Dragomirescu fusese numit și deputat în Marea Adunare Națională.

Partea din biografie care-l învecina cel mai mult pe prezumtivul ministru român la Roma de PCR se leagă de militantismul său stângist, care l-a apropiat din studenție de ideile comuniste și a avut drept consecință internarea în 1936 în lagăr alături de alți lideri de extremă stângă. Scammacca amintește și de militantismul filocomunist al lui Dragomirescu în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial, când a participat la fondarea Uniunii Patriotice și a asigurat tranziția acesteia către Partidul Național Popular al cărui secretar general a devenit.

Toate informațiile produse de Scammacca au fost trecute prin filtrul de decizie a lui Aldo Moro, viitorul prim-ministru al Italiei, care a lecturat comunicările (cel puțin ultima poartă o apostilă care spune „*Văzută de Excelența Sa Aldo Moro, subsecretar de stat*”). Decizia a fost în cele din urmă de acordare a agrementului în vederea venirii la Roma a lui Dragomirescu și se leagă de politica precaută față de România pe care o ducea guvernul italian. Se spera că o decizie pozitivă a autorităților de la Roma va atenua cerbicia diplomației române care ocupase Accademia di Romania și o transformase în legație și refuza cu obstinație să redea clădirea circuitului academico-cultural⁴. Era însă doar un versant al confruntării italo-române care se va accentua pe măsură ce se va întări establishmentul comunisto-bolșevic la București.

Correspondența de față stă mărturie despre modelul diplomatului comunist din prima generație, de pregătirea profesională a acestuia și de obediența față de Anna Pauker care „pontifica” asupra externelor românești și nu numai.

⁴ Veronica Turcuș et alii, *Accademia di Romania din Roma. 1922-2012*, Accademia di Romania, Roma, 2012, p. 154-155.

ANEXĂ DOCUMENTARĂ⁵

1

Legazione d'Italia
BUCAREST

RISERVATO

Ministero Esteri
RomaTELESPRESSO URGENTE

N. 100/04

Bucarest, 20 Gennaio 1949

Accludo il testo di una nota di questo Ministero degli Affari Esteri in data 18 corrente rimessomi stamane con la quale si prega questa Legazione di chiedere il gradimento del Governo Italiano per la nomina quale Ministro di Romania in Roma del signor Mihail Dragomirescu attuale Ministro Consigliere ed Incaricato d'Affari di Romania a Parigi.

La Legazione di Francia mi informa confidenzialmente di avere ricevuto oggi stesso un'analoga nota con la quale si chiede il gradimento del Governo di Parigi alla nomina del signor Cioroiu quale Ministro di Romania in quella Capitale.

A proposito del Signor Dragomirescu posso dire quanto segue, con riserva di ulteriori informazioni:

Egli appartiene al Partito nazional popolare ossia a quello sparutissimo gruppo di pseudo-intellettuali (il Dragomirescu stesso proviene dal ruolo dell'insegnamento medio) e di piccolo borghesi che, pur non proclamandosi apertamente comunisti, si sono peraltro perfettamente „allineati” con il regime sotto la guida del noto Prof. Constantinescu-Jassy, attuale Vice presidente del Presidio.

Nè per attività politica, nè per particolari meriti personali il Dragomirescu si è mai fatto particolarmente notare, ma per la penuria di uomini e per la necessità di colmare i vari posti amministrativi, egli è stato d' emblée immesso dalla signora Pauker nei ruoli del servizio diplomatico.

Rimane, peraltro, in lui il segno dell'origine borghese e di una certa formazione di studi e di abitudini sociali, cui non è certo considerato – almeno per le apparenze – fra i più accesi e fanatici servitori del regime comunista, ma anzi ha fama di moderato e di accomodante. Tale impressione egli ha pure suscitato a Parigi durante il suo soggiorno colà, come mi è stato confidenzialmente detto da questa Legazione di Francia.

Il Dragomirescu, si trovò a reggere la Legazione di Romania in Francia proprio nel momento dell'acuta tensione dei rapporti franco-romeni che seguì al noto discorso del signor Moch a Palazzo Borbone. Ebbe allora istruzioni di opporre una replica al Ministro dell'Interno francese mediante una conferenza stampa nella quale „sfidò” il Ministro a provare le accuse. Ciò determinò il Governo francese a muovere rimozioni alla Signora Pauker e ad avvertirla che la ripetizione eventuale di simile contegno avrebbe indotto il Governo Francese a chiedere il richiamo del signor Dragomirescu. La Signora Pauker ha voluto probabilmente prevenire la mossa e risolvere al tempo stesso la situazione che si era determinata nei riguardi del Ministro di Romania a Parigi signor Stoilof il quale, poco

⁵ Documentele sunt conservate la Archivio Storico-Diplomatico, Ministero degli Affari Esteri, Roma, *Affari Politici 1946-1950. Romania*, busta nr. 9, 1949, nepaginat.

gradito ai francesi, lo era anche mediocrementemente qui e si trova a Bucarest da vario tempo in una specie di congedo illimitato.

Pe quanto mi concerne e mi è dato di conoscere e di indicare da qui, riterrei che non vi siano particolari obiezioni nella concessione del gradimento.

Resto in attesa delle istruzioni di codesto Ministero per la risposta da dare a questo Governo.

Scammacca

2

Legazione d'Italia

Copia

BUCAREST

Urgente-Riservato

Telespresso N. 180/85

Al Ministero Affari Esteri

ROMA

Bucarest, 1 febbraio 1949.

Prof. Mihail Dragomirescu – Concessione gradimento

Mio telespresso-urgente N. 04 del 20 genn. u.s.

A seguito del telespresso suindicato, ho l'onore di trasmettere qui unito un appunto contenente ulteriori notizie sul Prof. Mihail Dragomirescu, di cui questo Governo ha chiesto il gradimento quale Ministro a Roma, della Repubblica Popolare Romana.

Sarò grato a codesto Ministero se vorrà comunicarmi telegraficamente quale risposta debbe essere data alla predetta richiesta del Governo romeno.

Scammacca

Appunto

Il Prof. Dragomirescu, laureato in lettere, ha insegnato per vari anni in una scuola media professionale.

Dopo la riforma universitaria romena è stato nominato professore nella Facoltà di Storia e Filosofia dell'Università di Bucarest.

Attualmente fa parte della grande Assemblea Nazionale, essendo stato nominato Deputato quale rappresentante del Partito Nazionale Popolare.

Sino da quando era studente universitario e benchè non esistesse ancora il partito comunista romeno, ha svolto attività propagandistica ed organizzativa secondo le ideologie comuniste.

Per tali sue idee e per tale attività, dopo il 1936 è stato arrestato e per vario tempo chiuso in un campo di concentramento insieme con vari altri elementi di sinistra.

Durante la guerra ha svolto attività organizzativa per la fondazione e lo sviluppo dell'Unione dei Patriotti, organizzazione con tendenze filo-comuniste ed affiancatrice del ricostituito Partito Comunista romeno; dopo la trasformazione di detta unione in Partito Nazionale Popolare, il Prof. Dragomirescu divenne Segretario Generale di questo sino al giorno della destinazione all'Ambasciata di Parigi.

Scammacca